

Flora - Leopoldpark (2)

Vincent Duflou

(Vervolg van vorig nummer)

De ingang van de bloemenexpositie was aan de zeedijk. Via één van de talrijke grote doorgangen kwam men in een prachtige gaanderij binnen. Deze vroegere eetzaal (afb. 7) van het hotel, met zicht op de zee en Mariakerke had een prachtig plafond van brandglas met sierlijke Jugendstilmotieven.

In die gaanderij verzorgde de Belgische Dahliamaatschappij een 500 m² grote stand met dahlia's, die 's avonds baadden in kunstlicht. Gentse begoniatelers exposeerden er hun begonia's en rozen. Verder werden er ook anjelieren en chrysanten geshowd en een Maldegemse boomkweker toonde er zijn coniferen, laurierboompjes en andere sierheesters. Waarschijnlijk waren die coniferen en andere sierheesters geëxposeerd in een rotstuin, want in *De Duinengalm*, editie van 13 augustus 1937, lezen wij dat er aan de ingang een rotshof was met coniferen.

Via een kleine zaal waar een volledige, voor die tijd hedendaagse tuin was aangelegd kwam men in de rotonde.

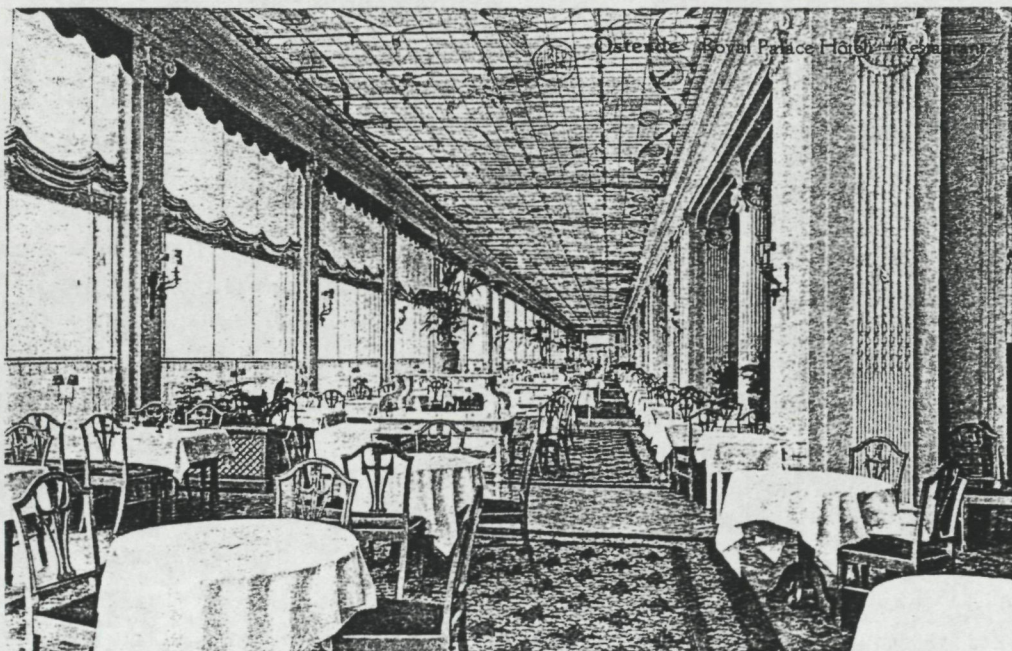
De rotonde met haar elegante zuilen werd door

de Antwerpse firma "Floralia" omgetoverd tot een bloemenkunstsalon met prachtige bloemstukken.

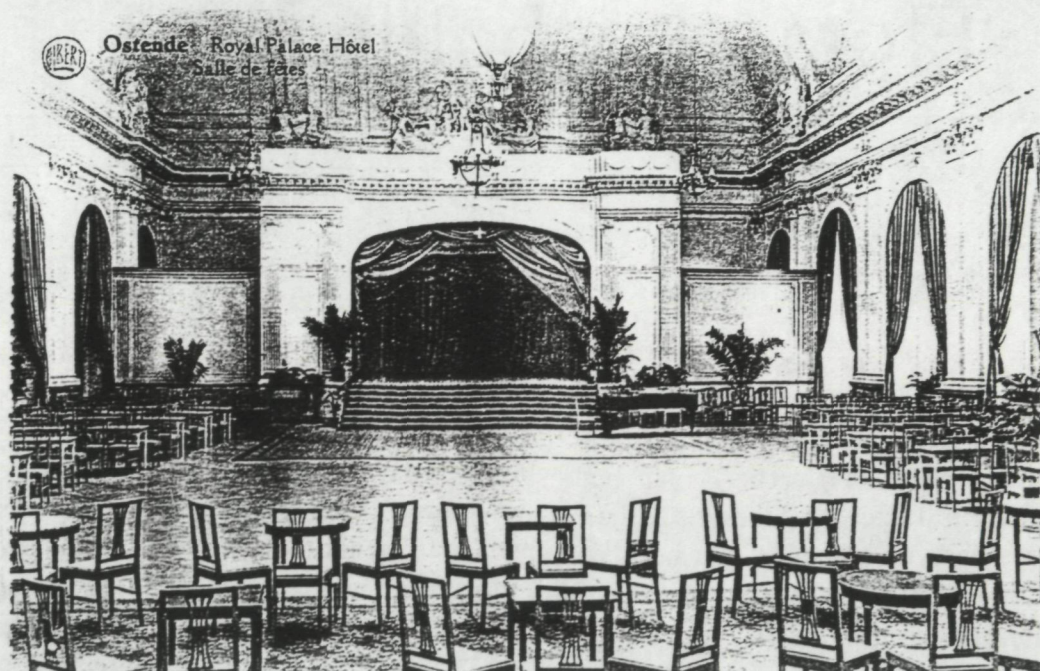
Een doorgang versierd met varens en potplanten in bloei leidde naar de zaal die door tuinbouwers uit de Pinte, nabij Gent, omgevormd was tot een tropische tuin. Men kon er palmbomen, bananenbomen, reuzenvarens en andere zeldzame en rare tropische planten bewonderen. De tientallen schijnwerpers deden de tropische tuin 's avonds nog meer tot zijn recht komen.

Vanuit die tropische tuin kwam men via een brede glazen deur in de grote feestzaal (afb. 8), de belangrijkste zaal van de bloemententoonstelling. Menig bezoeker sprak van het aards paradijs. Het is in deze zaal dat wij voor de eerste maal kennis maken met Flora. Deze feestzaal was fraai gedecoreerd met een rotsstructuur en een beeldhouwwerk met fontein. Het ontwerp was van Eugène VERHULST, directeur van de Oostendse Beplantingsdienst.

Hoe die fontein met Flora en die rotsstructuur er uitzag was mij aanvankelijk totaal onduidelijk. De beschrijvingen ervan waren zeer summier, verwarrend en vaak tegenstrijdig. Voor mij een leuke uitdaging om op zoek te gaan

(afb. 7)

(afb. 8)

naar een juiste beschrijving van die zaaldecoratie.

De Duinengalm beschreef Flora als een beeldhouwwerk bestaande uit een waterkom met een bevallige naakte vrouwenfiguur, de godin Flora, godin van de bloemen. In haar handen droeg ze bloemen en aan haar voeten lag een zeemeermin of waternimf die uit haar mond water deed opspuiten. In dat krantenartikel lezen wij:

"In de grote feestzaal wordt een fontein aangebracht ..."

en enkele regels verder:

"Op een daarnevens (= naast de fontein) opge maakt verhoog zal een rotsachtig gedeelte aan gebracht worden. (9)

Voortgaande op die beschrijving is het onduidelijk of de fontein en het rotsachtig gedeelte één groot ensemble vormden. Deze beschrijving wijst eerder op twee afzonderlijke decoratieve elementen: een beeld met fontein en een rotsstructuur.

De Zewacht was zeer schaars met haar informatie. De lokale krant maakte gewoon melding van een verhoog dat was uitgewerkt naar een tekening van de heer VERHULST, over een prachtig geheel met bebloemde muur en fontein en over een mooie allegorie van Flora, godin van de bloemenweelde, die gehuldigd werd door een zeemeermin die haar de verlichte zeeschelp als een hoorn des overvloed aanbood. Er is in dit artikel nergens sprake over een rotsstructuur, maar wel over een bebloemde muur.

In *L'Echo d'Ostende* is er sprake dat Flora opgesteld stond op een rots sokkel.

In *Le Littoral* was er dan plots sprake van meerdere sirenen en twee Sint-Jakobsschelpen waarin het water dat Flora spuwde werd opgevangen. Het hele ensemble had een lengte van 20 meter en een hoogte van 2,50 meter. Men kon er rond wandelen via twee laterale trappen, die leidden naar de orchideeënstand. Er is echter nergens sprake van rotspartijen.

Hoe meer ik er over vernam hoe verwarrender het werd om een duidelijk beeld te vormen van het geheel, tot mijn ogen plots vielen op een zinnetje, dat wel eens de sleutel tot de oplossing voor mijn probleem kon zijn:

"... nous nous basons sur la maquette dans nous avons pu voir une reproduction photographique" (10)

Daar het totale concept ontsproten was aan het brein van de heer Eugène VERHULST, stelde ik mij de vraag of de Groendienst van Oostende nog ergens die foto in haar archief zou bezitten. Wilde ik een antwoord op mijn vraag, dan restte er mij maar één mogelijkheid: het archief doornemen. Ik kreeg hierbij de volle medewerking van de heer Oswald BIL, directeur van de Groendienst. Het was een lust om in dat archief te mogen grasduinen. Het opzoeken verliep vlot daar alles per onderwerp en chronologisch is opgeborgen.

Het geluk zat mij mee. In één van de vele opbergdozen vond ik een foto van een maquette

(afb. 9) terug. Zonder enige twijfel moet dat de bewuste foto zijn waarvan sprake in het artikel van *Le Littoral*. De beschrijving in *Le Littoral* strookte volledig met de foto. Eindelijk had ik een duidelijk en juist beeld van de decoratie van de grote feestzaal. Dat dacht ik althans.

Op de maquette vormen Flora, de fontein, en de rotstructuur wel degelijk één geheel. De rotstructuur met in het midden een uitstekende sokkel, eveneens uit rotsblokken samengesteld, was bekroond met het beeld Flora. Voor de bouw van de rotsstructuur was er 50.000 kg. rotssteen nodig. Die werden geleverd door de firma "Flora" uit Mortsel - Oude God nabij Antwerpen. Die firma stond ook in voor de opbouw van de rotspartij.

Onder Flora zijn er in de rotsstructuur twee boven elkaar geplaatste Sint-Jakobsschelpen aangebracht. De bovenste is kleiner dan de onderste. Rechts van de schelpen ligt er slechts één sirene, als het ware rustend op de rots. Helemaal onderaan is er een bekken in rotssteen uitgespaard om het water van de fontein op te vangen.

Voortgaande op deze maquette is het uitgesloten dat Flora het water spuide, zoals *Le Littoral* het beschreef. Het water zou dan over het beeld, de zeemeermin en de rotspartij hebben gestroomd. Het zou dan ook onmogelijk geweest zijn om al het water op te vangen in de schelpen en het bekken. Het water vloeiende dus uit de mond van de sirene en van de ene schelp in de andere kwam het in het bekken terecht.

Het hele ensemble met zijn bevallige waterval kwam zeer elegant en artistiek over. In zijn creatie was de heer VERHULST er op passende wijze in geslaagd de natuurelementen, water en bloemen harmonisch met elkaar te verenigen.

Het beeldhouwwerk was van de hand van Daniël DEVRIENDT, een jonge Oostendse kunstenaar. Ontwierp hij nu én Flora én de waternimf of enkel Flora? In *De Duinengalm*, editie van 13 augustus 1937, heb ik een eenmalige vermelding gevonden dat Daniël DEVRIENDT zou zijn bijgestaan door zijn vriend de bekende beeldhouwer Firmin OLLIVIER. Wat moet onder die inbreng worden verstaan? Is de zeemeermin misschien een werk van die OLLIVIER? Ik ben het antwoord schuldig. Bovendien, is die berichtgeving wel juist?

Werd Flora speciaal ontworpen voor die kustfloralien? Ik blijf ook hier het antwoord schul-

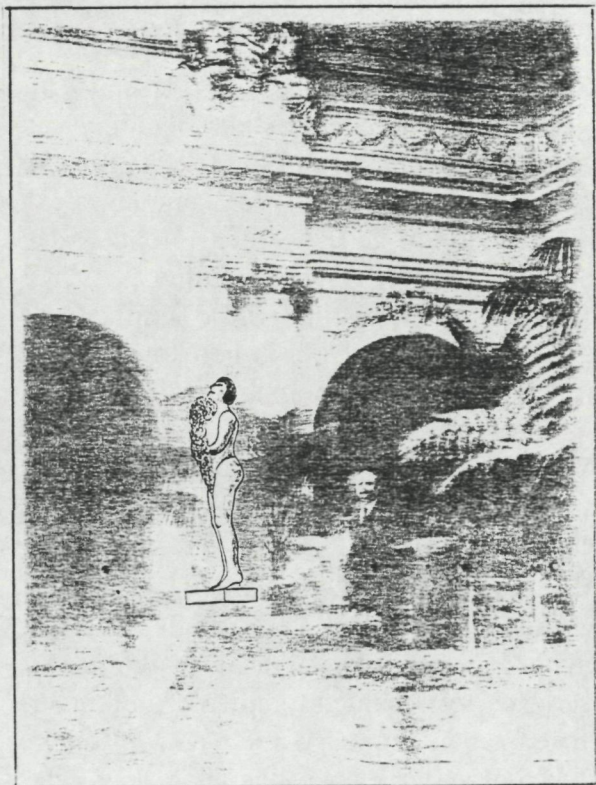
dig, maar ik acht het zeker niet uitgesloten dat dit het geval was.

Volgens *De Duinengalm* zouden er in de tropische tuin nog twee beelden van Daniël DEVRIENDT tentoongesteld geweest zijn. Een nadere beschrijving werd er niet gegeven. Ook hier betreft het een eenmalige vermelding en ik geef ze voor wat ze waard is.

Eenmaal men aan het grasduinen is in archiefmateriaal stoot men vaak op interessante en verrassende informatie. Groot was mijn enthousiasme toen ik tussen de talrijke nota's en brieven met betrekking tot die floralien een prachtige foto terugvond van Flora en de fontein.

De naakte, rechtstaande bloemengodin is weergegeven als een slank, bevallig meisje. Ze staat op de tenen, de hielen opgeheven. Flora draagt een kort kapsel en haar blik is naar omhoog gericht. In de handen houdt zij een grote bloemenruiker die van haar dij tot aan haar kin reikt.

De foto, waarvan ik een tekening (afb. 10) maakte, is van de hand van de beroemde Oostendse fotograaf Maurice ANTHONY. Als wij die foto nu vergelijken met deze van de maquette dan stellen wij zeer opvallende verschillen vast. De compositie komt grotendeels overeen doch de uitvoering is totaal verschillend.

(afb. 10)

Terwijl de maquette ons een grillige rotsstructuur toont met een centraal waterbekken om het water op te vangen, kunnen wij van het eigenlijke resultaat nog moeilijk spreken van een rotsstructuur in de letterlijke betekenis van het woord. In realiteit werd een muur opgetrokken in rechthoekig gehakte brokken natuursteen in onregelmatig steenverband. Centraal was een zeer groot rechthoekig waterbekken, dat eerder doet denken aan een kleine vijver. Voor de muur, aan beide zijden van het centrale bekken waren twee lage terrassen met planten aangelegd en afgeboord met rechthoekige stukken natuursteen. Centraal op de muur stond Flora op haar vierkante sokkel.

Een tweede opmerkelijk verschil is dat de maquette ons een zeemeermin toont met de rug gekeerd naar Flora. In realiteit zien wij een sirene met de rug gekeerd naar de toeschouwer.

De maquette toont ons ook duidelijk de twee schelpen. Alhoewel de foto niet en face werd getrokken, waardoor het iets minder duidelijk zichtbaar is, wijst alles erop dat er in realiteit ook geen schelpen aanwezig waren, maar dat het water stroomde over een kleine grillige rotspartij, geplaatst achteraan het waterbekken tegen de natuurstenen muur.

Aan weerszijden van de natuurstenen muur leidden twee trappen naar het podium van de grote feestzaal waar orchideeën en palmbomen geëxposeerd werden.

Naast beeldhouwwerk werden er ook schilderijen geëxposeerd. De pers maakte melding van een aantal schilderijen van Emile BULCKE, die tijdens de bloemenexpo werden tentoongesteld. In het archief van de Groendienst vond ik dan ook een paar brieven terug van Emile BULCKE gericht aan de heer VERHULST nopens de mogelijkheid te exposeren in het Royal Palace Hotel tijdens de floralien. In één van de brieven gedateerd van 15 mei 1937 schrijft Emile BULCKE dat hij beschikt over 20 stilleven met bloemen. (12) Zij werden in verscheidene zalen tentoongesteld.

In die grote feestzaal werden ook de rijkste bloemen geëxposeerd. De firma "Flandria" showde er een diversiteit aan orchideeën. Nederlandse exposanten toonden er hun mooiste rozen, anjelieren, chrysanten en lisbloemen. (13) Verder waren er ook begoniabedden, gladiolen en tropische planten zoals palmbomen, cactussen en bizarre vetplanten.

Vanuit de grote feestzaal kwam men in een gaanderij met kolommen en prachtig stucwerk, die uitgaf op het hotelpark. Daar werd het fruit geëxposeerd. Naast appels, peren, pruimen en perziken was er een belangrijke stand met druiven van de Verenigde Druivenkwekers van Overijse.

Het was in deze gaanderij dat ook de koloniale stand stond opgesteld. Deze stand was opgericht geweest met de medewerking van Cobelfruit en de schilder VAUCLEROY. (14) Sinaasappels, pompelmoezen, bananen en mandarijnen van zeer hoge kwaliteit werden er tentoongesteld. Er was hier ook gezorgd voor een Belgische primeur. Het was namelijk de eerste keer dat er Kongolese ananassen vanuit onze kolonie werden ingevoerd in België. 200 stuks werden geleverd door Robert VELLEMAN een ananaskweker uit Kimuenza, nabij Leopoldville. De planten waren echter niet ingevoerd. De heer PYNAERT, directeur van de koninklijke tuinen van Laken had voor deze gelegenheid enkele mooie Kongolese planten ter beschikking gesteld.

Gedurende de floralien konden zowel de bezoeker als de Oostendse fruithandelaars fruit kopen.

Een kleine zaal, omgevormd tot lusttuin door VAN HEDEN, een Wetterense tuinarchitect, bracht de bezoeker naar de lange zaal met begonia's van bloemenkwekers uit Destelbergen en Lochristi. Acht kleurvariëteiten, gaande van wit tot hoogrood werden er tentoongesteld.

Naar Belgische gewoonte kon men tijdens het bezoek verpozen in het buffet met terras, waar iets kon worden gedronken en van de Belgische druiven kon worden geproefd.

Een buitengedeelte met diverse rotstuintjes (15) leidde de bezoekers naar een laatste gaanderij waar tuinbouwgebonden artikelen en producten werden getoond. In die gaanderij, waarvan de zoldering voor de gelegenheid was bekleed met groene jute om de lamentabele toestand van het plafond te verbergen, werden zaden, meststoffen en tuinbouwgereedschap tentoongesteld. Het einde van de gaanderij was als filmzaal ingericht. Via publicitaire film promootte men het gebruik van kunstmeststof.

In die gaanderij stelde firma VERSLUYS een aantal vreemde vogelsoorten tentoon.

Nabij de uitgang was er nog een stand met modelafsluitingen voor parken en (fruit)boomgaarden.

In totaal zouden er zo'n 25 wagons bloemen en planten tentoongesteld geweest zijn tijdens de Oostendse bloemententoonstelling. Een kleine 50% daarvan waren begonia's.

Met die Oostendse kustfloralien alludeerde de pers op een nooit gerealiseerde droom van koning Leopold II. Menigmaal had deze vorst gezegd en gehoopt dat Oostende met zijn omliggende gemeenten Gistel, Oudenburg, Eernegem, Moere, Lombardsijde e.a. de groenten- en fruittuin van London moest worden. Spijtig genoeg slaagde onze kuststreek daar niet in en stak Denemarken ons de loef af. Het bleef dus bij een droom. Met deze eerste kustfloralien was Oostende dan toch gedurende enkele dagen de fruittuin van de kust. Een magere troost.

Wat de uitslag van de prijskamp betrof, werd de heer Eugène VERHULST met zijn dienst laureaat. De jury kende hem met eenparigheid van stemmen het diploma "Grote Gouden Medaille" toe. Hij ontving als eerste prijs de tweedelige Larousse Agricole, geschonken door de Franse consul, met passende naam de heer RICARD, vanwege de Franse regering.

De kritieken van de bezoekers waren één en al lovend. Iedereen vond het prachtig.

Ook de heer CHRISPEELS zei na afloop in een interview dat de leden van het uitvoerend comité zeer tevreden waren over het behaalde succes. Voor Oostende was het iets nieuws, waarbij men op een geslaagde wijze de zee wist te harmoniëren met bloemen en fruit. Deze bloemenmanifestatie was zeker voor herhaling vatbaar, want zoals burgemeester MOREAUX het in zijn openingsrede had gezegd, was Oostende niet alleen de Koningin der Badsteden, maar ook op weg om de bloemenkoningin (afb. 11) te worden. Heel wat belangrijke firma's en kwekers hadden hun vertrouwen geschonken aan de organisatoren en waren bereid de volgende keer opnieuw deel te nemen.

In tegenstelling tot wat aanvankelijk was voorgesteld aan het Stadsbestuur hadden de organisatoren de intentie om de Oostendse kustfloralien om de twee à drie jaar te organiseren in plaats van jaarlijks. Er diende onder andere rekening te worden gehouden met de Gentse

(afb. 11)

floralien, daar heel wat exposanten die hier hadden deelgenomen ook deelnamen aan de Gentse boemententoonstelling. Persoonlijk denk ik wel dat de zware financiële en andere problemen waarmee de organisatoren te kampen hadden gekregen één, zo niet de hoofdreden was om dit evenement niet jaarlijks te herhalen

Trouwens de eerste Oostendse kustfloralien werden afgesloten met een deficit van 9.802,5 fr. Het College van Burgemeester en Schepenen besliste in vergadering van 30 november 1937 om voor de helft tussen te komen.

De exposanten zelf waren ietwat ontgoocheld over de opkomst. Zij hadden meer bezoekers verwacht (16). Het slechte weer was onbetwistbaar de spelbreker. 15 augustus had een topdag moeten worden, maar viel letterlijk in het water. Die dag had het enorm veel geregend en weinigen voelden zich geroepen om buiten te komen. Een tweede oorzaak was dat men het belang van de manifestatie had onderschat. Nochtans moet er hier worden op gewezen dat er een kleine maand voor de officiële opening reeds

tientallen bussen waren gecharterd van over heel het land, onder andere vanuit Lochristie, Hoeilaart, Overijse, Geraardsbergen, Doornik en Gembloers en dat er speciale treinen werden ingelegd, onder andere vanuit Brussel, Seraing, Jupille en Wasmes. Zelfs vanuit Nederland zouden er georganiseerde uitstappen naar de Oostendse kustfloralien ingericht geweest zijn.

Na de floralien was er sprake om Flora met de fontein te installeren in het Leopoldpark. Zo zou een oprechte hulde gebracht worden aan het talent van een jeugdig Oostendse kunstenaar. In afwachting van overplaatsing zou zij in het Royal Palace Hotel blijven staan. Wat er met de twee andere beelden van Daniël DEVRIENDT uit de tropische tuin - voor zover zij daadwerkelijk werden tentoongesteld - is gebeurd, weet ik niet.

Een tweede editie van de Oostendse kustfloralien zag nooit het daglicht. Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog twee jaar later verhinderde uiteraard de organisatie van een dergelijke manifestatie, doch naderhand werd de draad niet meer opgenomen. Het bleef bij een eenmalige manifestatie.

(wordt vervolgd)

VOETNOTEN

(De eerste acht voetnoten horen bij aflevering 1 over Flora in Gidsenblad 1997 nr. 2)

(1) Uit de beschikbare documentatie kon ik niet duidelijk uitmaken welke functie de heer JONCKHEERE had binnen het bedrijf. De ene keer is er sprake van secretaris, de andere keer van hoofdredacteur.

Ook het vakblad *Le Courier Horticle* wordt in verband gebracht met beide heren, alhoewel ik nergens enig duidelijk bewijs terugvond dat ook zij dat Franstalig vakblad zouden hebben uitgegeven. Bij het doornemen van hun correspondentie met ons Stadsbestuur wordt er in hun briefhoofding echter slechts melding gemaakt van het vakblad *Cultuur en Handel*.

(2) Op 16 maart 1937, nog geen maand na de definitieve start, hadden er reeds 19 handelaars definitief toegezegd, terwijl er nog met talrijke andere kandidaten werd onderhandeld.

(3) De ene keer is er melding van 105 deelnemers, de andere keer is er sprake van 110.

(4) Brief uit het archief van de Groendienst.

(5) Ter vergelijking: voor de tentoonstelling

Leopold II-Urbaniest (1995) werden 1.000 affiches, 30.000 brochures en 2.000 catalogi gedrukt; voor de tentoonstelling Baden van Oostende/James Ensor Satiricus (1996) waren dat 3.000 affiches, 50.000 brochures en 3.000 catalogi.

(6) *De Duinengalm*, jg 62, 06.08.1937, nr. 32, pag. 1.

(7) I.N.R. staat voor Institut National Radio, de voorloper van de RTBF.

(8) N.I.R. staat voor Nationaal Radio Instituut, de voorloper van de BRT.

(9) *De Duinengalm*, jg. 62, 06.08.1937, nr. 33, pag. 2.

(10) *Le Littoral*, jg 16, 15.03.1937, nr. 20, pag. 2.

(11) Alhoewel Firmin OLLIVIER een bekende beeldhouwer blijkt te zijn geweest - althans volgens de krant - heb ik over deze kunstenaar nergens enige vermelding of gegevens teruggevonden.

(12) Emile BULCKE beschikte over 18 doeken van 80 x 70 cm, 1 doek van 130 x 95 cm en 1 doek van 160 x 150 cm om te exposeren.

(13) Wellicht betreft het hier de stand met 1.500 Amerikaanse anjelieren, van de Bond van Bloemenveilingen uit Nederland, waarvan sprake in: - *L'Echo d'Ostende*, jg. 74, 03.07.1937, nr. 27, pag. 2.

- *Le Littoral*, jg. 16, 03.07.1937, nr. 27, pag. 2.

- *De Zeewacht*, jg. 43, 03.07.1937, nr. 27, pag. 4.

(14) DE VAUCLEROY Pierre was een modernistische schilder van figuren, landschappen en stillevens. Hij was ook xylo- en lithograaf. Hij hanteerde ook de pen. Van zijn hand verscheen "*Noirs et blancs*", waarin hij zijn indrukken neerschreef van zijn verblijf in Belgisch Kongo (1926-1927).

(15) Wellicht maakte het Japans tuintje met miniatuurbrugje en het rotstuintje van tuinarchitect DE MEYER daar deel van uit.

(16) Het juist aantal bezoekers aan de Oostendse kustfloralien heb ik niet kunnen achterhalen. Ik heb enkel het bezoekersaantal teruggevonden van de eerste vier dagen. Dit lijken mij toch behoorlijke cijfers:

- zaterdag 14 augustus 1937: 200 bezoekers;

- zondag 15 augustus 1937: 3.000 bezoekers;

- maandag 16 augustus 1937: 3.000 bezoekers;

- dinsdag 17 augustus 1937: 3.000 bezoekers.

Voor de openingsdag lijkt de opkomst aan de magere kant, maar er dient wel rekening te worden gehouden met de openingsplechtigheid gevolgd door een rondleiding en het vrij hoog inkomgeld van 20 fr.